

گفت‌وگو با علیرضا رئیس دانا، در آستانه انتخابات اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان تهران

به سوی اتحادیه‌ای پویاتر

رئیس دانسا ازجمله نامزدهای کاردان این دوره‌اند که برخی از آنان قریب ۳۰، ۴۰ سال در زمینه چاپ و پخش و نشر کتاب تجربه دارند. ازجمله این افراد، ابراهیم کریمی‌زنجانی اصل، مدیر پخش کتاب گزیده است که از سال ۱۳۶۳ در این کار تجربه اندوخته است و نیز کاظم علم‌ی که از اوایل دهه ۶۰ با تاسیس پخش گسترش به فعالیت‌های این حوزه پرداخته است. حفظ استقلال و ارتقای «نخستین و بزرگ‌ترین نهاد صنفی کتاب در ایران» از رسالت‌هایی است که نامزدهای این دوره از جمله «گروه وفاق» برای خود قائل‌اند. علیرضا رئیس دانا ضمن تأکید بر گروه وفاق به‌عنوان شخصیت‌های کاردان عرصه نشر و کتاب‌فروشی، معتقد است مسئله اساسی شرکت در انتخابات و رأی‌دادن به نامزدهای مورد اعتماد است و می‌گوید: «من باور دارم اگر همه ناشران و اعضای اتحادیه با همدلی در این انتخابات شرکت کنند، در آینده می‌توانیم اتحادیه‌ای پویا داشته باشیم که بتواند به صنف ناشران و کتاب‌فروشان خدمت کند. این امر با همیاری همه اعضا و نه تک‌صدایی محقق خواهد شد.»

اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان تهران در سال ۱۳۳۷، به ریاست نصرالله سُوحی مدیر کتاب‌فروشی مرکزی و معاونت محمدعلی ترقی، مدیر کتاب‌فروشی خیام، فعالیت خود را آغاز کرده است. محمدعلی ترقی، در دوره‌های دوم و پنجم ریاست هیئتمدیره اتحادیه را برعهده داشت. محمد رضائی، مدیر انتشارات کلاله‌خاور، رئیس دوره سوم، جواد اقبال در دوره ششم و علی‌محمد ارده‌الی در دوره‌های هفتم و هشتم رئیس هیئتمدیره اتحادیه بودند. رمضان شیرزادی دوره‌های نهم و دهم ریاست اتحادیه را برعهده داشت. حسن کئیانی، مدیر نشر چشمه، نیز در دوره یازدهم اتحادیه رئیس هیئتمدیره بود و این سمت در دوره دوازدهم برعهده نادر قیدانی قرار گرفت. محمود آموزگار در دوره سیزدهم منتخب ناشران برای ریاست اتحادیه بود و در دوره اخیر نیز هومان حسن‌پور این سمت را در اختیار داشت و اینک در آستانه دوره پانزدهم ناشران در انتظار انتخابات دوره پانزدهم هستند و امید دارند اتحادیه فعال‌تر و پویاتر از گذشته به کار خود ادامه دهد.

به حد نصاب لازم به رسمیت شناخته شود. رئیس‌دانا می‌گوید اگر در دوره دوم نیز انتخابات رسمیت پیدا نکند، مشکلاتی مانند انتخاب سرپرست و از این دست پیش می‌آید که به کار اتحادیه ناشران خلل وارد می‌کند. مدیر انتشارات نگاه به فهرست «گروه وفاق» اشاره می‌کند که اغلب آنها از پیش‌گستوان عرصه نشر و کتاب‌فروشان هستند و معتقد است اگر این افراد کاردان روی کار بیایند، تحولی در اتحادیه ایجاد خواهند کرد. «در دوره چهار سال اخیر اتحادیه هم با مدیریت هومان حسن‌پور، کارهای کارستانی انجام شد. از قبیل سر و سامان دادن بیمه و مالیات و تشکیل گروه صیانت برای جلوگیری از کتاب‌های قاچاق و تخصیص کاغذ دولتی به ناشران، که همه کارهای دشواری بود که در دوره چهاردهم تا حدی به ثمر رسید.» ازاین‌رو و با توجه به تاریخچه فعالیت اتحادیه ناشران، رئیس‌دانا از هم‌صنفی‌ها و همکاران خود می‌خواهد که در این دوره انتخابات هم شرکت کنند و نسبت به سرنوشت اتحادیه بی تفاوت و مدافع نباشند و می‌گوید: «من باور دارم که اتحادیه ناشران در این سال‌ها عملکرد قابل دفاعی داشته و ازاین‌رو به نظرم شرکت در انتخابات حتما بهتر از نشستن در خانه است و در فعالیت نشر و تولید کتاب تأثیر قاطعی خواهد داشت.» گروه وفاق از نظر علیرضا

شرق؛ پانزدهمین دوره انتخابات اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان تهران، روز یکشنبه ۲۸ خرداد ماه برگزار می‌شود. این دور از انتخابات اتحادیه ناشران، پیش‌تر در نهم اسفند سال گذشته برگزار شد؛ اما به دلیل نرسیدن به حد نصاب تعداد شرکت‌کنندگان به دوره دوم کشید. در دوره اول انتخابات، با وجود اعلام اتحادیه ناشران مبنی بر حضور صاحب جواز کسب، تعداد درخور توجهی از اعضا به دلیل فرستادن مباشر و نماینده قادر به رأی‌دادن نبودند و انتخابات اتحادیه به علت کمبود ۶۳ رأی نهایی نشد. اینک بر مبنای اطلاعیه اتحادیه ناشران، انتخابات به‌این‌ترتیب برگزار می‌شود: «در اجرای ماده ۱۷آیین‌نامه اجرائی انتخابات هیئت‌مدیره اتحادیه‌های صنفی، به این وسیله از همه اعضای دارای پروانه کسب اتحادیه صنف ناشران و کتاب‌فروشان تهران دعوت می‌شود از ساعت ۹:۳۰ الی ۱۴ روز یکشنبه مورخ ۲۸ خردادماه ۱۴۰۲ برای شرکت در دور دوم انتخابات اتحادیه. شخصاً به نشانی خیابان انقلاب، خیابان فرخ‌رازی، کوچه مهر، پلاک ۶ (محل اتحادیه) مراجعه و کاندیداهای مدنظر خود را از بین این افراد در قالب هفت نفر اعضای هیئت‌مدیره و یک نفر بازرس انتخاب کنند». در این فراخوان همچنین اشاره شده‌است که براساس بند ۶ ماده ۱۵ آیین‌نامه انتخابات اتحادیه‌های صنفی، فقط صاحب پروانه کسب مجاز به شرکت در انتخابات بوده و شرکا، دارندگان وکالت محضری، مباشر و اعضای خانواده مجاز به شرکت در انتخابات نیستند و ارائه اصل کارت ملی یا پروانه کسب یا تصویر آن برای شرکت در انتخابات ضروری است.

علیرضا رئیس‌دانا، مدیر انتشارات نگاه، با اشاره به قریب به هفت دهه فعالیت اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان تهران می‌گوید: «اتحادیه کتاب‌فروشان نزدیک به ۷۰ سال است که تأسیس شده و در میان اصنافی که در صد سال اخیر شکل گرفته‌اند، اتحادیه ناشران از اصناف فعال و فرهنگی بوده که کارش تولید کتاب و به عبارتی تولید فرهنگ بوده است و رواج علم و دانش کرده است». رئیس‌دانا از دوره انتخابات اتحادیه ناشران نیز می‌گوید و پانزدهمین دوره آن که در اسفند ماه انجام شد؛ اما به ثمر نرسید. مدیر انتشارات نگاه با اشاره به حدود هزارو ۴۲۴ نفر اعضای اتحادیه می‌گوید: «از این‌تعداد حدود ۲۰۰ نفر به رحمت خدا رفتند یا تغییر شغل دادند و دیگر جمع کردند؛ اما هنوز جوازشان باطل نشده است؛ بنابراین یک‌سوم اعضا در این دوره انتخابات واقعا باید کمتر از یک‌سومی باشد که در دوره اول انتخابات مینا قرار گرفت و به حد نصاب نرسید». در دوره اول انتخابات دوره پانزدهم اتحادیه ناشران، ۳۸۲ نفر شرکت کردند؛ درحالی‌که این انتخابات برای رسمی شدن در ۶۲ رأی دیگر نیاز داشت. در نتیجه این انتخابات به دلیل به حد نصاب نرسیدن آرا به دور دوم موکول شد. بنا بر قانون اصناف برای هر دوره امکان برگزاری دو دوره انتخابات وجود دارد تا انتخابات با رسیدن

نگاهی به کتاب «نوشتار؛ خواهری زشت»

خواهران زیبا؛ خواهران زشت

پویا نعمت‌اللهی؛ در بین اندیشمندان فرانسوی در نیمه دوم قرن گذشته، سه چهره را می‌توان در زمره «شناخته‌شده‌ترین‌ها» در جامعه ایرانی دانست. این سه چهره شامل فوکو، بوردیو و دریدا هستند. ازین بین این سه قطعه شناخته‌شده‌ترین چهره کسی جز میشل فوکو نیست. تقریباً تمام آثاری که امکان نشر در ایران داشته باشد، به‌همراه اغلب درس‌گفتارهایش ترجمه و منتشر شده است. حیطه کاری و حجم اندیشه‌ها و تأملات فوکو به‌حدی گسترده است که نمی‌توان آنها را در یک حوزه مشخص طبقه‌بندی کرد ولی فهم اندیشه‌های فوکو به‌مثابه یک فیلسوف، مورخ، جامعه‌شناس و سیاست‌شناس کاری جذاب، پیرشان‌ساز ولی خرسندکننده است. آثار او نیز بارها تجدیدبندی شده و همچنان پرفروش است. رمورد بوردیو باید اذعان کرد که اندیشمند در ایران به‌قدری که لایق آن است، معروفیت دارد ولی این معرفیت عمداً ابتر و تک‌بعدی است و از اجاعات نظری فراتر نمی‌رود. حتی تعداد درس‌گفتارها در مورد اندیشه او نیز بسیار کم‌شمار است. اما وضعیت ژاک دریدا با همه اینها متفاوت است. جف کالینز در اولین جمله کتاب خود با عنوان «دریدا؛ قدم اول» اشاره می‌کند که ژاک دریدا فیلسوف است؛ اما تاکنون چیزی صراحتاً فلسفی نوشته است. با وجود اینکه دریدا ده‌ها اثر در حوزه فلسفه نگاشته اما چرا کالینز معتقد است او چیزی صراحتاً فلسفی نگاشته است؟ واقعیت اساسی این است که نوشته‌های دریدا هرآنچه را که ما مفاهیمی همچون «متن»، «معنا»، «چیستی و هستی» می‌شناختیم، نتهت‌ها در حوزه فلسفه بلکه در سایر حوزه‌ها متزلزل و ویران می‌سازد. بهترین توصیف از این موقعیت را نیکولاس رویل ارائه می‌کند. او ابتدا جمله‌ای را به این ترتیب می‌نویسد: «دریدا نام یک مرد فیلسوف یهودی الجزایری-فرانسوی است که در سال ۱۹۳۰ متولد شد». سپس درمورد کلمه‌های این جمله از قبیل مفاهیم علامت‌نقل‌قول، ذکر نام، مرد بودن، یهودی بودن، الجزایری-فرانسوی، فیلسوف، متولدشدن و تاریخ ۱۹۳۰ شک و تردید می‌کند؛ تا در نهایت همه کلماتی که در این جمله به کار رفته (که معنای مورد نظر آن را در ذهن ما پدید می‌آورد) دچار واژگونی و بی‌اعتباری می‌شوند.

همین ویژگی ساختار شکنانه است که دریدا را به یک نظریه‌پرداز انقلابی و مهم تبدیل می‌کند. اما با وجود اینکه رویکرد شالوده‌شکنی صرفاً یکی از وجوه فعالیت فکری دریدا است، ولی به دلیل کاربردهای مهم و سرنوشت‌سازی که در این رویکرد (در کنار رویکرد نقد متافیزیک غربی) در بر سایر حوزه‌های علوم اجتماعی و انسانی داشته، عملاً دریدا محدود به همین وجه باقی مانده است. به عبارت دیگر هرچا صحبت از دریدا می‌شود، او را در مقام واضح رویکرد شالوده‌شکنی به‌جا می‌آورند. در عین حال آرای دریدا در حوزه‌های دیگری نیز تأثیرات شگرفی باقی گذاشته است منجمله در زبان‌شناسی که به باور دریدا معنای نشانه همواره به تعویق افتاده و هرگز کامل نمی‌شود. دریدا معتقد است دلالت‌ها بی‌پایسته به مدلول تبدیل شده و مدلول‌ها با دال، به همین ترتیب ادامه می‌یابد اما هیچ‌گاه به مدلولی قطعی و نهایی که خودش دال باشد نمی‌رسیم. با این اوصاف دانشجویان و کارشناسان علوم انسانی و اجتماعی در ایران یک مشکل بزرگ در مواجهه با آرای دریدا دارند. آنها نیازمند آشنایی و درک مفاهیم دریدایی هستند، حال آنکه خوانش آثار دریدا حتی برای کارشناسان فلسفه نیز با صعوبت فراوان همراه است. در اینجاست که مراجعه به آثار نوشتاری در بازار کتاب اهمیت پیدا می‌کند. خارج از تصور نیست که بیشتر آثار موجود عمدتاً در باب شرح و تفسیر نظرات دریدا هستند. آنچه که مشخص است، اغلب این آثار در کلیت خود باز هم در جنبهٔ صعوبت و پیچیدگی

ایده نمی‌شود. برای مثال مفهوم «تصمیم‌ناپذیری» همواره در علوم انسانی و اجتماعی (از نظریه گفتمان تا جامعه‌شناسی سیاسی و مطالعات هنر) به کار می‌رفته است. در اغلب متون فارسی از ابعاد «تصمیم‌پذیری» و «تصمیم‌ناپذیری» به‌منزله «عین» و «قطعیّت» یاد می‌شود. برای مثال شاتل‌اٹ موفه در نظریه گفتمان معتقد است که در عرصه شالوده‌شکنی، قبلاً امر تصمیم‌ناپذیر در قلمروی تعین ساختاری قرار داشت. در این صورت هژمونی را باید به‌مثابه نظریه تصمیم در قلمروی تصمیم‌ناپذیری محسوب کرد. اما اکنون در کتاب حاضر تعریف دقیق‌تر و در عین حال قابل‌فهم‌تری از این مفهوم به دست داده می‌شود؛ آنجا که امر تصمیم‌ناپذیر به معنای امری است که در وجوه مختلف خود بلاتکلیف بوده و از وجهی از خود به وجهی دیگر از خود می‌رسد. به این ترتیب آشکار می‌شود که چرا دریدا از عبارت «بازی تصمیم‌ناپذیری» یاد کرده است. این بازی از نوع گریختن است؛ چراکه تصمیم‌ناپذیری اساساً از زبان آغاز شده و هر واژه از یک معنای واحد می‌گریزد. نویسندگان ضمن تشریح اسنادانه و شفاف این مفهوم، به‌سراغ واسازی منطق ارسطویی «این-با-آن» می‌روند و سپس منطق دریدایی «هم-این-هم-آن» را تشریح و تبیین می‌کنند. پیش از این گره‌اکار کارشناسان علوم انسانی با این حکم دریدایی مواجه می‌شدند که «خوانش ساختارزدایانه به‌مثابه نوعی پدیده تصمیم‌ناپذیر است. این موضوع معنای آن نمی‌شدند. در مقابل مفاهیم بنیادین افلاطون قرار داده و به امکان‌های آن می‌اندیشد؛ و به‌سپا مفاهیمی را در متون افلاطون می‌جوید که خود می‌توانند خاستگاه ساختارزدایی باشد. مثلاً موضوعی نظیر نقد متافیزیک غربی بر اساس تمایز بین گفتار و نوشتار صورت می‌گیرد. افلاطون این دو را همچون دو خواهر می‌دانست که گفتار در مقایسه با نوشتار بسیار زیباتر و قوی‌تر است. دریدا معتقد بود که‌لامحوری بر تمام تاریخ فلسفه غرب سایه انداخته و تلاش کرد این باور را بی‌اعتبار سازد. نکته بسیار قابل‌توجه در این کتاب آن است که تمامی فصول هفت‌گانه کتاب در واقع شرح و بسطی از هفت متن مهم از دریدا و نویسندگان و شارحان بزرگ آرای او است. این بدان خاطر است که تنوع خوانش‌ها از دریدا به همان اندازه تنوع تکرش او می‌تواند مهم و تعیین‌کننده باشد. از خلال همین خوانش‌ها و تفسیرهاست که نویسندگان کتاب می‌توانند مفاهیمی همچون تقابل‌های دوگانه، ساختارزدایی، مفهوم خورا، تصمیم‌ناپذیری و نشانه‌شناسی مسووری را از منظر دریدا توصیف و تبیین کنند. تفاوت اصلی این کتاب با سایر آثار نویسندگان ایرانی و غیرایرانی در این است که به دلیل تمرکز موضوعی محدودتر، امکان تشریح و توصیف و تبیین دقیق‌تری از نظرات دریدا فراهم می‌آورد. این مزیت بزرگی است که بتوان مخاطب را از پیچیدگی‌های متعارف متون فلسفی به دور نگاه داشته و چکیده مفاهیم را به‌صورت حتی‌الامکان ساده‌تر و قابل‌فهم‌تر عرضه کرد. این ساده‌سازی البته به‌هیچ‌وجه منجر به ذبح روح

نوشتار؛ خواهری زشت

افلاطون به روایت دریدا

دکتر مهدی خبازی‌کناری و دکتر صفا سبطی

انتشارات سیاه‌رود

نگاهی به رمان «بیشخدمت» نوشته نیتا پروز

سادگی در عین پیچیدگی

محمدمعین شرفانی؛ در روزهای پایانی سال ۲۰۲۲، سایت گودریدز طبق رسم هر ساله‌اش، برگزیدگان ژانرهای مختلف ادبی را که عموم بر کتاب‌های منتخب بیشترین امتیاز را داده بودند معرفی کرد. سایت گودریدز از سال ۲۰۰۹ تصمیم گرفت جایزه‌های را تحت عنوان جایزه گودریدز آغاز کند. در این جایزه در طول یک سال کتاب‌های منتشرشده که بیشترین امتیاز را از طریق نظرسنجی کسب کرده‌اند، به فهرست نهایی راه می‌یابند و در نهایت با نظرسنجی نهایی کاربران گودریدز و داوران، کتاب‌های برگزیده معرفی می‌شوند. از نویسندگانی که موفق به دریافت جایزه گودریدز شده‌اند می‌توان به جی کی رولینگ، خالد حسینی، دن براون، استفن کینگ، کیلیان کلین و بسیاری از نویسندگان مطرح ادبیات نام برد.

امسال در ژانر همجایی-رازآلود، کتاب «بیشخدمت» نوشته نیتا پروز توانست بیشترین امتیاز را به خود اختصاص دهد. رمان «بیشخدمت» پیش از این توانسته بود در صدر فهرست پرفروش‌ترین کتاب از منظر روزنامه «نیویورک‌تایمز» و «ساندی‌تایمز» قرار بگیرد. این رمان به چند زبان از جمله فارسی ترجمه شده و در ایران توسط نشر نون و با ترجمه محمد جعفرپور منتشر شده است.

رمان «بیشخدمت» همان‌طور که از نامش برمی‌آید، درباره بیشخدمتی به نام «مولی» است که در یک هتل مجلل و لوکس کار می‌کند. مولی دختر جوانی است که تازه مادر بزرگش را از دست داده و در تهایی خود سخت به کارش چسبیده است. مولی بیشخدمت دقیق و وسواسی‌ای است و اکثر مسافران هتل از اینکه چنین بیشخدمت دقیق و باحوصله‌ای اتاق‌هایشان را نظافت می‌کند رضایت خاطر دارند و البته انعام‌هایی که بیشتر نصیب مولی می‌شود تا دیگر بیشخدمت‌ها، می‌توان گفت شخصیت مولی تا حدودی پیچیده است. آدمی ساده نشان می‌دهد اما تحلیل‌های او از زندگی ما را به سمت شخصیتی سوق می‌دهد که تا حدی با آن آشنایی داریم، از جمله «هملت» در نمایش‌نامه شکسپیر که نویسنده در چند جای این کتاب، به نمایش‌نامه‌هایش اشاره می‌کند. در هتل مجللی که مولی در آن کار می‌کند، مسافران ثروتمند و مشهور مهمان این هتل کم نیستند. از قضا در یکی از اتاق‌هایی که مولی وظیفه خدمت‌رسانی به آن را دارد، آقا و خانم بلک که از سهام‌داران و ثروتمندان مشهور کشور هستند، هر از چندی مهمان این هتل می‌شوند. در یکی از روزهایی که خانم آنتا خواهد اتاق خانم و آقای بلک را نظافت کند، با جسم بی‌جان آقای بلک روبه‌رو می‌شود. بر طبق شواهد به‌دست‌آمده یک نفر به آقای بلک قرص خواب‌آور خورنده و بعد او را با بالش خفه کرده است. مولی مظنون اول است و حتی به زندان می‌افتد اما بر اساس سرخ‌های به‌دست‌آمده از سمت کارآگاه این قصه، در نهایت مولی تبرئه می‌شود و متوجه می‌شویم که کدام‌یک از کارمندان هتل سبب قتل آقای بلک شده‌اند.

اگر بخواهیم رمان «بیشخدمت» را در یک کلام توصیف کنیم، بهترین واژه «سادگی» است. رمان خط روایی مستقیم و خطی دارد، در صفحات آغازین کتاب به نظر می‌رسد ما با یک قصه کلیشه‌ای روبه‌رو هستیم، رمان را می‌توان به پنج قسمت تقسیم کرد. کاری که نیتا پروز می‌کند، پیروی از شکل روایی شکسپیر است. با این تفاوت که قصه خودش را می‌گوید و به آهستگی جلو می‌رود. هر قدر رمان جلو می‌رود این ساده‌بودن محتوای قصه حفظ می‌شود. در قسمت دوم کتاب این سادگی مخاطب را غافلگیر می‌کند، چراکه تا پاره آخر کتاب نهمت‌ها فرم و محتوای ساده بودن پیش می‌رود، بلکه شخصیت‌پردازی به شکلی ادامه پیدا می‌کند که نویسنده در صفحات آخر کتاب یعنی قسمت پنجم، رودست محکمی به خواننده می‌زند. قضیه اصلی هم همین است!

ترجمه کتاب، ترجمه روانی است که برآمده از زبان روان نیتا پروز است، به این نکته بسیاری از منتقدان اشاره کرده‌اند. همین باعث می‌شود که خواننده حس راحتی نسبت به خواندن رمان داشته باشد، اما دقیقاً این ساده‌بودن است که نویسنده به بهترین شکل از آن استفاده می‌کند و به قولی از وجوه دیگر این سادگی بهره می‌برد. صحبت‌ها و وقایعی که پیرامون مولی رقم می‌خورد، ما را به سمت شخصیتی می‌برد که نمونه‌های مشابهی در داستان نداشته است. در واقع باید گفت که همین رفتارهای ساده مولی سبب می‌شود رئیس هتل، کارآگاه و سایر شخصیت‌هایی که در پی یافتن قاتل آقای بلک هستند، از اصل موضوع دور شوند. پربیره نیست اگر از قرابت رقابت گری کاسپاروف شطرنج‌باز مطرح جهان با یک جوان شطرنج‌باز آماتور به این رمان بگوییم. جایی که کاسپاروف از شطرنج‌باز جوان آماتور شکست می‌خورد، چراکه ذهنیتش درباره آن جوان این بوده که با یک شطرنج‌باز قهار و نخبه طرف است و همین ذهنیت او را غافل می‌کند. رمان «بیشخدمت» و شخصیت مولی هم این‌طور ادامه می‌یابد. اما این، همه شاخصه‌های این رمان نیست.

همان‌طور که گفته شد این رمان از پرفروش‌های سال ۲۰۲۲ بوده و توانسته مخاطبان بسیاری را جذب خود کند. دو نکته بسیار مهم درباره این رمان، فضاسازی و صحنه‌پردازی‌های دقیق و هوشمندانه نیتا پروز است. فضاهای بسته‌ای که در رمان توصیف می‌شود، بسته‌بودن شرایط و فضای مورد نظر نویسنده را می‌رساند. هتل، خانه، زندان، این سه فضا بیشترین قسمت رمان را تشکیل می‌دهد. شخصیت‌ها

مدام در دو بخش تقسیم می‌شوند. برای مثال در هتل ثروتمند‌ها و بیشخدمتان: در خانه مولی که مستاجر است و همیشه اجاره‌خانه‌اش می‌افتد با موجری سختگیر که دم به دقیقه دنبال گرفتن اجاره‌خانه است. در زندان هم همین وجود دارد. شخصیت بی‌گناهی که زندانی می‌شود و در آن سو شخصیت گناهکار که آزاد است. این دوگانگی بی‌نظیر و انتخاب فضاهای هوشمندانه نقطه‌قوت رمان «بیشخدمت» است. انگار شوری که قصه در آن روایت می‌شود چیزی به غیر از هتل، خانه‌ها و زندان ندارد. این فضاها به خودی‌خود شاید تکراری به نظر برسند، اما نویسنده می‌داند چگونه خیر و شر را جابه‌جا کند. برای مثال در هتل یعنی جایی که دوگانهٔ بیشخدمتان با مسافران ثروتمند هتل است. در هر بخش از پنج قسمت این رمان، جای خیر و شر مدام عوض می‌شود. در خانه مولی هم این اتفاق تکرار می‌شود، یعنی جایی که کارآگاه و پلیس‌ها به خانه مولی می‌ریزند و او را با لباس خواب دستگیر می‌کنند. در ادامه که مولی با قید وثیقه رئیس هتل آزاد می‌شود، همان صحنه ابتدایی را می‌بینیم که این‌بار کارآگاه و پلیس‌ها در خانه مولی هستند و مولی دارد از آنها پذیرایی می‌کند. در واقع عدم قطعیت تا پایان این رمان متوجه همه ارکان این رمان است. مثلاً ما می‌خواهیم که مولی حلقه ازدواج بلک را بپوشگی در نقطه دستگیری، خود خواننده درمی‌یابد که واقعا همه شواهد علیه مولی است و لحن و زبان راوی ما را با یک راوی غیرموقر روبه‌رو می‌کند. بعد که شواهد به سمت تبرئه مولی می‌رود باز مخاطب متوجه می‌شود که راوی غیرموقر نیست.

رمان «بیشخدمت»، از نظر محتوا و فرم، سادگی را به شکلی ادبی و البته منحصربه‌فرد نشان می‌هد. نویسنده در جزئیات زیاد پرهیز می‌کند و در واقع ثابت می‌کند درک کلی نگرى چهقدر می‌تواند سخت‌تر از جزئی‌نگری باشد. مسیر رمان پُر از ایهام‌هایی است که بین خیر و شر، بین مثبت و منفی، بین بوچ و گل تغییر می‌یابد و در نهایت هر کدام از موتیف‌های رمان در یک سمت از این دوگانگی قرار می‌گیرد، حتی اگر از لحن و زبان راوی چشم‌پوشی کنیم، از ابتدای رمان تا انتها ما شخصیت مولی را یک دختر ساده و بی‌شله‌بیله و عشق به کار می‌دانیم اما در قسمت‌های مختلف این لطیف‌بودن شخصیت چنان زمخت می‌شود که پذیرش نکاتی هم برای خواننده سخت می‌شود، مانند صحنه‌ای که مولی حلقه ازدواج بلک را بپوشگی در طی جر و بحث این زن و شوهر برمی‌دارد و می‌فروشد و پولش را به صاحبخانه‌اش می‌دهد. یا حتی برداشت‌هایی که مولی از شخصیت‌های اطرافش می‌کند، معلوم نمی‌کند آیا از روی ساده‌بودن این‌طور قضاوت می‌کند یا نه.

بیشخدمت

نیتا پروز

ترجمه محمد جعفر پور

نشر نون